

Vi kan stadig nå at bremse klimakrisen, men uddør en art, er den væk for altid

Vi står over for en massiv biodiversitetskriser. Den store forskel mellem klimakrisen og biodiversitetskrisen, er, at sidstnævnte ikke kan rulles tilbage. Går en art tabt, vil vi ikke være i stand til at genskabe den.

Biodiversitet

Anders Barfod, Bo JellesmarkThorsen, Carsten Rahbek, Thorkil Casse, Eva Roth og Lars Dinesen hhv. Aarhus Universitet, Københavns Universitet, Roskilde Universitet, syddansk universitet og det danske ipbes kontor

Tegning: Claus Nørregaard

Den store forskel mellem klimakrisen og forureningskrisen på den ene side og biodiversitetskrisen på den anden, er, at sidstnævnte ikke kan rulles tilbage.

Vi står over for en flerdimensionel miljøkrise. De fleste har opdaget, at klimaændringer er alvorlige og kræver handling. Netop klimaændringerne dominerer i høj grad mediernes spalter og sendeflader, men det er vigtigt at vide, at det kun er én af flere dimensioner, hvor vi presser vores klode.

Andre vigtige dimensioner er miljøforurening, for eksempel med plastik, og tabet af biodiversitet. Disse fænomener er ikke uafhængige af hinanden. Der er ingen tvivl om, at klimaforandringer accelererer tabet af biologisk diversitet. Lige så vel som der ikke er tvivl om, at beskyttelse af en række naturtyper, såsom tørvemoser, regnskov og havgræsbede kan have en positiv effekt i forhold til at begrænse klimaforandringerne ved at binde og oplagre kulstof og dermed reducere mængden

af kuldioxid i atmosfæren. Inden håbløsheden breder sig, bør vi slå fast, at menneskeheden stadigvæk kan navigere sig ud af problemerne.

For de to dimensioner af miljøkrisen, som vi kender som klimaforandringerne og forureningen, gælder det, at der på mange måder er tale om supertankere, hvis kurs vi kan og skal ændre.

Det går kun for langsomt i øjeblikket, men der er håb om, at den folkelige stemning er ved at vende godt hjulpet på vej af mellemstatslige samarbejdsorganisationer og -aftaler. Vi er mange, der skal indstille os på at omlægge vores vaner og forbrug, så det bliver bæredygtigt og ikke er med til at forarme naturgrundlaget.

Mindre kød, færre udenlandsrejser, omlægnings i landbruget, måske dyrere grøn energi i radiatorer og kontakter. Alle relativt mindre afsavn i forhold til de omkostninger, vi risikerer at påføre menneskeheden og kloden på sigt, hvis vi ikke gør noget. Det gode ved at stå over for sådanne monumentale udfordringer er, at vi bliver nødt til at frembringe helt nye teknologiske løsninger, som potentielt kan give positiv spinoff i alle samfundets sektorer.

I begyndelsen af 1960'erne satte USA sig selv den udfordring at gå på Månen, og det har haft enorm betydning for den teknologiske udvikling. Det betyder, at den gode nyhed i forhold til klimakrisen og forureningskrisen er, at vi har muligheder for at rulle mange af skadevirkningerne tilbage, hvis vi får styr på dem. I hvert fald så længe vi gør det i tide, før en række selvforstærkende effekter sætter i gang for eksempel i Arktis.

MED BIODIVERSITETSKRISEN derimod forholder det sig anderledes. Den adskiller sig ved at være uigenkaldelig. Uddør en art, er den væk for altid. Men er det en reel trussel mod menneskehedens muligheder for at overleve på linje med klimaforandringerne og forurening?

Lad os forsøge at gøre svaret helt konkret og tage udgangspunkt i et vandhul eller mose f.eks. et sted i Nordsjælland. Hvad sker der, hvis dette må vige for byggeri eller landbrugsproduktion?

Så længe der er mange andre lignende vandhuller og moser i nærheden, med en tilsvarende mangfoldighed af dyr og planter, sker der højst sandsynligt ikke synderligt meget.

Men det er der ikke længere i Danmark, og mange af de oprindelige naturtyper ligger som små, isolerede øer i landskabet på grund af vores effektive udnyttelse af landjorden.

Den dynamiske bevægelse af arter og dermed gener i tid og rum, som er forudsætningen for opretholdelsen af et stort artsantal, er dermed ikke længere mulig i landskaber som dem, der dominerer i Danmark. Antallet af arter (og den genetiske variation) vil derfor falde. Det kan destabilisere naturtypen, så den bliver mindre modstandsdygtig og mindre elastisk over for forandringer udefra, både de menneskeskabte og naturlige.

Det er problematisk i et større perspektiv, fordi alle naturtyper inklusiv vandhullet, eller mosen, som vi fokuserer på her, understøtter vores samfund ved en masse ydelser, som vi overordnet set er afhængige af. For blot at nævne nogle: lagring af kulstof, fjernelse af næringsstoffer, sikring af rent drikkevand, opbevaring af overskydende vand under kraftige regnskyl, rekreative oplevelser eller et åndehul i krisetider. DEN STORE FORSKEL mellem klimakrisen og forureningskrisen på den ene side og biodiversitetskrisen på den anden, er, at sidstnævnte ikke kan rulles tilbage. Går en art tabt, vil vi ikke være i stand til at genskabe den.

Selv hvis genteknologien gør det muligt at genskabe uddøde arter i fremtiden, lidt i stil med filmen Jurassic Park, vil vi ikke være i stand til at genskabe de funktioner, arten udøver i naturtypen, den er tilpasset til.

Når en art uddør, forsvinder alle dens samspil med andre arter også. Det er måske en plante, vært for larverne af en bestemt sommerfugl, som forsvinder. Eller en plante, som forsyner en vigtig blomsterbestøver med føde på et kritisk tidspunkt, hvor der ikke er andre fødekilder til rådighed for den.

De specialiserede arter forsvinder, og arealerne bliver overtaget af vidt udbredte arter, der forekommer bredt på tværs af mange naturtyper. Med biodiversitetskrisen er der altså ikke tale om en supertanker, hvis kurs vi kan rette op på, hvis vi agerer i tide. Der er snarere tale om et fundament, hvor vi fjerner den ene sten efter den anden.

I starten kan det være svært at se nogle mærkbare effekter, men på et tidspunkt vil bæreevnen være kritisk svækket. Art for art mærker vi ofte intet: Kan man overhovedet påvise nogle negative effekter hvis vi mister hasselmusen i Danmark? Det er vanskeligt, ikke mindst fordi den er så sjælden, at dens funktionelle betydning allerede er begrænset.

Og sådan kunne man fortsætte med at remse arter op, hvis tilbagegang eller forsvinden næppe i sig selv ville have nogen umiddelbart mærkbar funktionel effekt for os mennesker.

Arternes og den genetiske variations konstante fald er et resultat af vores effektive udnyttelse af naturen, som vi har raffineret og skærpet gennem århundreder. Udviklingen i landbruget, skovbruget og byernes udbredelse har bragt mange goder med sig for os alle, men har samtidig reduceret både størrelse og kvalitet af levestederne og dynamikken i den natur, der omgiver os.

UDEN FOR Danmarks grænser har menneskeskabte fænomener som ørkendannelse og rovfiskeri fjernet naturgrundlaget for mange mennesker, som af ren og skær armod vælger at flygte til Europa. Den gode nyhed er, at det ikke kræver dyr, risikabel teknologisk innovation at stoppe tabet af biodiversitet.

Det vil først og fremmest kræve, at naturen får lov til at eksistere på sine egne betingelser, hvilket kræver plads og et minimum af menneskelig indblanding. En anden god nyhed er, at mange af de tiltag, der vil beskytte biodiversiteten, også har positive effekter på kulstofbindingen i jord og biomasse, på rekreative værdier og for vandkredsløbet, herunder rent drikkevand.

Vi vil i vores arbejde gøre vores ypperste for, at den tredje dimension af miljøkrisen ikke bliver glemt. Ikke for vores egen skyld, men fordi mangfoldighed i naturen er et grundlæggende vilkår for at sikre vores efterkommere et robust livsgrundlag. Biodiversitetskrisen er uløseligt forbundet med de andre dimensioner i miljøkrisen, og det er afgørende, at vi arbejder lige så aktivt på at løse den, som vi arbejder på at løse klimaforandringerne og forureningskrisen. Også selvom det kræver store samfundsændringer.

Skriberne sidder alle i styregruppen af det danske koordinationskontor for det mellemstatslige panel for biodiversitet og økosystem ydelser også kaldet IPBES (Intergovernmental Panel on Biodiversity and Ecosystem Services).

FAKTA

IPBES

I 2012 blev en række lande enige om at danne en organisation i FN regi kaldet IPBES, som reaktion på biodiversitetskrisen. Iskrivende stund er 130 lande tiltrådt inklusive Danmark.

Universiteterne omkring IPBES platformen vil i de kommende år arbejde med at informere både offentligheden og de politiske beslutningstagere om konsekvenserne af de dramatiske tab af biodiversitet.

IPBES skal give os en global vidensplatform, der gør det muligt at stille skarpt på biodiversitetskrisens omfang, årsager og konsekvenser.